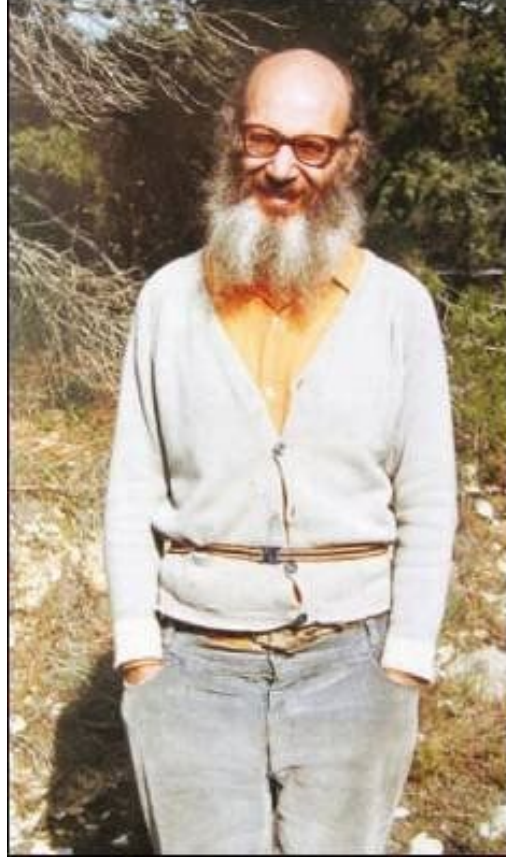

Alexander Grothendieck

Matematiğin Büyük İskenderi

Mevlasını Arayan Matematikçi

Alexander Grothendieck in Pirene Dağlarına çıkmadan önceki en son fotoğrafı, 1988.

Grothendieck ismini ilk kez **ODTÜ** de fizik hocamız **Feza Gürsey** den duymuştum, sene 1968: “**Savaş karşıtı, Vietnama gidip siperlerde, yer altı tünellerinde askerlere sırfi matematik öğreten Fransız matematikçi**” demişti Feza cığım. Şimdi öğreniyorum ki AG nin milliyeti yok... ne Fransız ne Alman, O bir dünya vatandaşı, pasaportsuz birisi.

Şimdi geliyor hikayemizin “*ben amerikada iken...*” kısmı: Senelerden 70 lerin başı, mevsimlerden kış. Berkeley Yerleşkesinde savaş karşıtı have esiyor. ROTCY binasına atılan Molotof kokteylleri, differential topologist Moris Hirsch ün bancosuyla sokak muzisyenlere eşlik edip protesto şarkıları

söylüyor olması, diğer taraftan ateşli bir savaş karşıtı ve komünist olduğu bilinen Field Medalist (matematikde Nobel) Steven Smale in ne yapacağı, ne söyleyeceği merak konusu... Ne de olsa Smale 60 larda Grothendieck le birlikte Fields ödülünü aldıktan hemen sonrası Moskova Üniversitesinin Merdivenlerinde anti-sovyet konuşma yapmış birisi... (Grothendieck politik nedenlerle Moskova ya gitmemmiştir ve çok iyi rusca bilmesine rağmen asla rusca konuşmamış, sadece bir defasında rusyadan gelen bir matematik sorusu üzerine rusca bir cevap yazmış, benzer şekilde ana lisanı almanca olmasına rağmen sadece annesi ile almanca konuşmuş birisi..).

derken bir gün aniden

“ Smale in davetlisi olarak Grothendieck geliyor ve bilhassa matematik öğrencileriyle bir toplantı yapmak istiyor”

haberi Bölüme yayıldı.

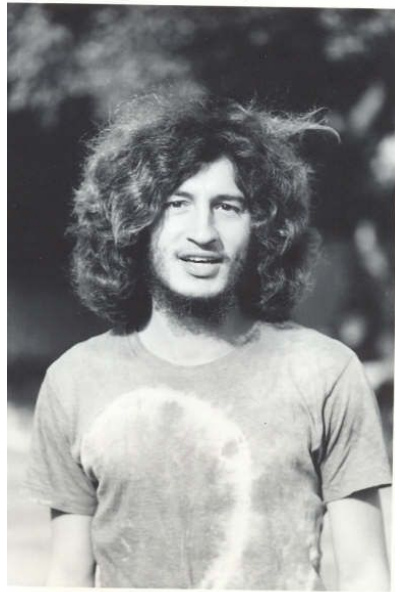
Sonradan öğrendik, Boston matematikçilerinin (Harvard & MIT) kendisinin Topoz Teorisini anlatması davetlerini AG bir şartla kabul etmiş:

”Gittiğim her yerleşkede matematik konuşmamın yanında öğrencilere bir de politik bir konuşma yapacağım.” İstersen kabul etme...Tarih de tam Vietnam - Kamboçya savaşlarının en ateşli zamanları ve AG nin savaş karşıtı olduğu biliniyor. İşte o gördüğüm gündeki hali aynen şu resimdeki gibiydi:

When I first met AG, age 43

y.a. at age 23

Çıktımı karşımıza dazlak, uzun boylu, o kış gününde çorapsız, sandaletli ve üzerinde tek bir kısa kollu gömleği olan acaip bir adam. Smale in kısa taktiminin ardından AG nin ilk sözü: “**Gençler, matematik yapmayı derhal bırakın!**” olunca salona buz gibi bir hava yayıldı.Varlıklarını soyut olarak bildiğimiz ama etrafta pek görmediğimiz Tarski Mantık Gurubu öğrencileri de bu toplantıda ortaya çıkmış olmalı ki onlardan birisi, “**ya biz mantıkçıların hali n’olacak?**” sorusuna Alexander in cevabı çok daha kesindi: “**Logic çalışanlar hemmmen şimdi bırakmalılar!**”...

O toplantıda Selman Akbulut var mıydı? Bilmiyorum. ODTÜ de Sembolik Mantık Hocam Teo Grünberg in öğrencisi, şu an Boğaziçi Felsefe Bölümündeki, Hukuk eğitiminden Mantık dünyasına gelen, bizlerle aynı zamanlarda Berkeley de Tarski okulundan, (sevgili Canan Kartay’ın eşi) Ali Karatay var mıydı? Bunu da bilmiyorum, kendilerine sormalı. Sordum, işde Ali Hocanın cevabı: “**Grothendieck geldiğinde ben Berkeley’de degildim, olsam da önemini anlamazdım. Henüz topos’larla hiç ilgilenmemiştim o zamanlar.**”

4 sene sonra: 1974-75 akademik yılını tez hocam Alan Weinstein in IHES de sabatikalda geçireceğini, ve sadece Keith isimli bir öğrencisini ayarladığı bir bursla beraberinde götüreceğini öğrenince, ben Selman Akbulut dan aldığım uçak bileti parası \$150 ile Parise Alan ve Keith den önce uçmuştum. Saç-sakal- giyiniş olarak tam bir Berkeley hipisiydim:

Davetli olmadığım için IHES listesinde ismim yoktu, dolayısı ile benim için ofis yeri de yoktu. Ama Weinstein ismini duyunca şimdilik geçici bir masayı kullanmama müsaade ettiler. Kafeteryada öğle yemeklerini bedava sanmış (Tübitak- Gebze de öyle idi), ve ilk gün aç kurtlar gibi içeri dalmışım. Bende para ne gezer, **Piere Delign** ödemişti ilk ve son yemek paramı o kafeteryada. Sonra o parayı Deligne geri ödedimmi? hatırlamıyorum. Belki türk aklıma uyup, ayıp olur diye teklif etmemiştirim, ve belki de Pierre beni *'bana hala borcunu ödemeyen türk'* diye anımsıyordur. Müthiş hafızaları olan bu gibi kişiler hiç bir şeyi asla unutmazlar. O seneyi IHES de geçiren **Ken Ribet** seneler sonra tesadüfen tekrar görüştüğümüzde ismimi aynen hatırlayarak hafızası ile beni fena şaşırtmıştır. Geçen Ağustosta 2014 ICM Seul de da **Mark Green** 40 sene sonra bir başka sürpriz yapmıştır bana...

Enstitünün başkanı Belçikalı matematikçi Nicholas Kuiper, ne tipimi ne de beni beğenmemesine rağmen beni kovamazdı. Sekreter bayanlar, **Delign** ve **Sullivan** dahil, herkes sanki *"aramıza hoş geldin"* havasındaydılar. Sanki onlara kutsal Berkeley rüzgarı getirmiştım.

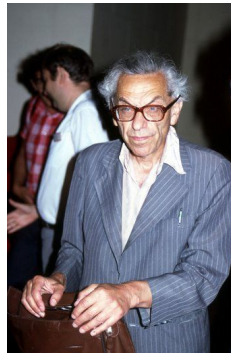
Eylül ayı başlarıydı. Enstitüde akademik yıl henüz başlamamıştı ama ben kesin kararlıyım, ben bu tezi bu sene bitireceğim. Berkeley de geride kalsaydım imkanı yok ben tezimi yazamazdım. Paris de her şeyden önce hayatımı dağıtmak için yeteri kadar fransızca bilmiyordum.

Geçici olarak bana bir ofisde masa verdiler. O tarihler Enstitüye haftada bir gün Paris den garip bir matematikçi gelirdi. Hiç konuşmaz, selam dahi vermezdi. 30-35 lerindeki bu kişi pencereye yaslanır, dışardaki ağaçlara gözlerini diker ve saatlerce zincirleme sigara içerdi. (Buna benzer Gültekin Büyükyenerel in Columbia - New York efsanesini öğrencilerinden duymuştım: rahmetlinin duşda bile purosunu ağzında imiş ...). Pejmürde giyinişli bu kişi hiç konuşmadığı için İngilizce bilmediğini de sanmalıyım ki onun da duyacağı bir şekilde (artık rahmetli) **John Stallings** in öğrencisi **Jon Scholgren** e *"bu adamın cıgarası beni öldürecek"* deme saygısızlığını ve aptallığını yaptım. Nerden bilebilirdim bu adamın bir dahi olduğunu... Ama tahmin etmeliydim, bu gibi enstitülere zaten normal insan gelemmez, çünkü davet edilmezler. Ben zaten davetsizdim, arsızca içeri girmiştım, yoksa geride Berkeleyde kalsaydım imkanı yok ben tezimi bitiremezdim. Halbuki bilmem gerekirdi: normal birisi IHES den içeri giremez!

Öğrendim ki *Ecole Normale Supérieure* den gelen bu garip kişinin ismi **Micheael R. Herman** mış ve senelerdir **Arnold** un **Çember Sanısı** üzerinde çalışıyormuş. İlerki günlerde benim bu adam **Diffeomorphisms of Circle** üzerine mühim bir konuşma yapıyordu, elbette fransızca. Yani **Arnold Conjecture** çözüldü çözülecek.. Konuşmanın orta bir yerinde Texaslı matematikçi **Denis Sullivan** “*dur dur burası çok mühim, lütfen şu kısmı bir de ingilizce anlatırmısın?*” ricasında bulunduğu bizim adam bir ingilizce patlattı, benim yüzüm yerlere geçti.... Bu dahi kişi sonraki yıllarda o zor problemi çözdü ve buna en çok sevinen de **Dennis Sullivan** oldu: http://smf.emath.fr/Publications/Gazette/2001/88/smf_gazette_88_90-93.pdf

Ne yazık ki genç denilecek yaşta Michael Herman da aramızdan ayrıldı. O kadar Gitan a hiç bir akciğer uzun süre dayanamazdı...

Ölümünden kısa bir süre önce **Paul Erdős** son konuşmalarından birisini Oxford da yapıyordu ve ben de o sene sabatikalımı Oxford da geçiriyordum, (bu arada eklemeliyim: araplarda 13 sene sonrası sabatikal alırken Boğaziçinde 14 sene sonrası sabatikal al(a)madım..). Bu Erdős ü 3. (ve son) görüşümdü. Bilirsiniz Erdős ün hemen hemen bütün çalışmaları ortaktır, (sorabilir miyim, sizin Erdős numaranız kaçtır ?) Seminerinde ismi geçen ortaklarını andıktan sonra “*bu da sigaradan öldü*” diye diye en sonunda “*en iyi matematikçi arkadaşlarımı nikotine, depresyona, ve ardından da intihara kurban verdim*” diyerek konuşmasını bitirmişti. Bu konuşmasından 4 - 5 ay sonra da kendisi bu dünyadan göçtü gitti. Erdős ü ilk Berkeley de görmüştüm. O zamanlar annesi henüz hayattaydı ve elbette yanındaydı. İkinci gördüğümde, Boutan Rouge, Miami de idi, artık annesi yoktu ve Paul un yetim bir hali vardı. Bu resim o zamanlar benim kameramdandır:

(Ne yazık ki Erdős ün resmini çektiğim o Nikon FM kameramı

(iran-afganistan sınırı) Zahedan dan dönerken Atatürk hava limanında kaybettim, hala yanarım..) Türkiyeye hiç geldinizmi? Soruma Erdöş amca: “*bir defasında niyet etmişim ama nasip olmadı*” demişti. En küçük Erdöş numaralı matematikçimizin ***Türker Bıykoğlu*** olduğunu u sanıyorum?

Biz yine IHES e dönelim: Eylül sonuna doğru o yılın yeni misafirleri Enstitü ye gelmeye başladılar. Bu arada Weinstein beni kendisinden önce Enstitüye yerleşmiş bulduğunda biraz şaşırıldı... Ben çoktaaaan entegre olmuştum sisteme, sanki Alan dı beni takip eden... Davetsiz misafir olduğumdan bana ofis, masa yok artık, git de diyemezler. Bir sabah alman asıllı sekreter koridorda bana doğru yürüyüp, (demek ki yolumu gözliyormuş..), “*size ofis olarak lokantanın üstündeki Alexander Grothendieck in 10 sene içinde yaşadığı yeri verdiler*” deyince dünyalar benim olmuştu. Haydaaaaaaa.... bendeki şansa bak. Bayan bana Grothendieck in bu odada (EGA / SGA) kitaplarını yazdığını, gece gündüz bazan hiç buradan çıkmadığını, yani 10 sene burada bir keşiş gibi yasadığını anlattı. Serre de bir defasında “*Grothendieck o zamanlar günde 25-26 saat çalışırdı*” demiş.. AMS Notices de yine okuyoruz ki tam da 1968 li yıllarda, Paris de “***günde 12 saat, haftada 7 gün, aralıksız matematik yapmış AG, durmaksızın tam 20 sene...***”

Ev tutacak param yoktu. Bana bu ofisten daha güzel bir hediye olamazdı. Madem ki Grothendieck bu odada yaşamıştı, ben de çaktırmadan bana ofis diye tahsis edilen bu odada hayatıma devam edebilirdim, hem gündüz hem de gece. Kaliforniya dağları için almış olduğum uyku tulumumla ertesi gün ben kimseye çaktırmadan yerleştim odama. Büyük bir oda burası aslında. Çatı katı. İçinde sadece bir el yıkama lavobası var ve ben acil küçük ihtiyacımı zaman zaman bu lavobaya yapmak durumundaydım... Eminim ki Alexander da öyle yapıyordu. Çözüm belli, aklın yolu birdir. ***Valentin Poenaru*** nun behsettiği “*absent house-ghost*” hissini ne olduğunu ben çok iyi bilirim..

Günlük mesai bitince, yani 5 gibi, ben de Enstitüden ayrılıyorum ve yakındaki Orsay Yerleşkesinde akşam yemeklerimi yiyor ve yeni dostlarla buluşuyorum. Gece 11 gibi, güya çalışmak için, ofisime dönüyorum. Gece bekçisine selam verip odama çıkıyorum. Sonra da uyku tulumuma girip mışıl mışıl uyuyorum. Ertesi sabah erken hemen topluyorum uyku tulumumu, masamın arkasına gizliyorum. Hemen hemen her gün kolokyumlar var, hepsine katılıyorum çünkü öncesinde çay var, pasta var.

İki gelir kaynağım var: Ersan Vancouver den biraz para gönderiyor, (miktarı az çünkü biraz da Ankaraya anamıza gitmeli para), bir de *Alan Weinstein* ve *Jerry Marsden* "*Calculus Unlimited*" kitabını yazıyorlar, bütün problemlerin çözümlerini ben hazırlıyorum, Alan da bundan bana para kazandırtıyor, allah razı olsun diyorum, geçinip gidiyorum. O senenin yılbaşı tatilinde Ankara ya anamı ziyarete gittiğimde, seneeeeeler sonra kızlarımın annesi olacak ingiliz kızla tanışıyorum. Bu başka bir hikaye ve de uzun bir hikaye... şimdilik kalsın! Resim Oxford dan Paul Erdős ü son gördüğüm sene:

Bir gece partiye gitmiştim, içkiyi fazla kaçırmış olmalıyım. Ertesi sabah erken uyanamadım. Birden kapım açıldı ve karşımda alman sekreter. Kadının gözleri fal taşı gibi açık kaldı. Sanki küçük dilini yutmuştu. Ben uyku tulumumun içindeyim. Bana bir kaç tane posta gelmiş, o da bekletmeden ulaştırmak için taaaa sekreterlikten benim odaya elle servis yapmak istemiş. Kısacası, Weinstein e laf gitmesin diye Grothendieck in ruhuyla beraber geceleri uyuma maceram sona erdi, ama gündüzleri yaşamım devam etti. Zaten bir süre sonra Ersan Vancouver den geldi ve şansımız yaver gidip beraber Orsay Yerleskesinde bir yurt odasına taşındık.

O günlerde Grothendieck in artık güney Fransa da inzivaya çekildiği ve çatal bir ağaç parçasıyla su aradığı rivayet edilip bıyık altından da gülümseniyordu. Tam o sıra Enstitüde şu haber yayıldı: Grothendieck amerikalı hanımını ve çocuğunu kapı dışarı atmış ve kadın çocuğuyla

Deligne sığınmış. Şimdi Notice yazısından okuyoruz ki tam da bu zamanlarda Delign **Weil Conjecture** unu çözmek üzere imiş. AG nin matematiği olduğu gibi şimdi de kadını ve çocuğu öğrencisi Delign nin omuzlarına yüklenmişti. Halbuki o günlerde Delign kütüphanede çalışan Brezilya asıllı Brigitte Bardot tipli bayanla flört ediyordu. Grothendieck için Deligne den nefret ettiği söyleniyor, ama ben buna inanmıyorum. Kırılmış olabilir, ama o başka bir şey. Fakat AG nin itirafları, iki bin sayfalık “**Récoltes et Semailles**” de şunlar da yazılı:

- öğretmen ve öğrenciler
- öğrencilere verilen onca şeylerden geri gelen hiç bir şey yok!

cümleleriyle Delign den bşkasını da kastetmiş olamaz, dimi...Notices den yine şimdi okuyorum ki Enstitünün diğer iki büyük topları (Feza Gürsey in arkadaşı ve Fransa kopyası) **Louis Michele** ve **Rene Thom** a karşılık Grothendieck in IHES i terketmesi beklenmiş ve gerçekleştirilmiş. Eminim buna Kuiper de elinden gelen katkıyı yapmıştır...

Cahit Arf konuşmacısı olarak **Jean Pierre Serre** i ODTÜ ye geldiğinin ardından İstanbul Boğazda Sabancı Müzesinde dinlemiştik. Şahane bir konuşma vermişti o yaşında. Bana da kızmıştı İlhan la konuşurken çok resmini çektiğim için... Bilmiyordu ki ben İ. İkeda nın resmi fotoğrafçısıdırım.

1990 nın bir yaz gecesinde Antalya hava limanında Londradan gelecek çocuklarımı bekliyordum. Kızlarımdan önce uçaktan **Daive Ruelle** çıkmıştı. IHES günlerimizi anımsattıktan sonra “*neden Antalya?*” soruma:

“*Toros dağları acaiptir, kutsaldır, ben şimdi 10 gün bu dağlarda köyden köye yürüyeceğim, köylüler beni tanır*” demişti... Demek ki Ruelle de bir dağcı, Grothendieck gibi gerçeğin (Mevla nın) dağlarda olduğuna inanmış, ve bir de kitap yazmış: “**The Mathematician's Brain**”, Princeton University Press, 2007, mutlaka okunmalı! Türkçeye çevrildimi acaba? Arzu eden bu kitabın orijinalini benden ödünç alabilir. Bilmeyenlere duyurulur: Matematikçi meslektaşımız Selman Akbulut da Gökova sırtlarında huzuru ya arar, ya bulur. AG misali Selman da eko cudur.

Şu günlerde Ersan lar da Gökova sahillerindedir. Güzelliklerini, doğasını anlatmalarından belli ki Ersanlar da Gökova fedaileri olabilirler.

Riyadh a davetli gelen **Jean Dieudonne** den kılıç kuşanarak araplar la dans etmesi istendiğinde buna şiddetle karşı koymuş ve asla hiç bir silaha el sürmeyeceğini, sahnede o an yapılanların primitif, ilkel ama bir şaka olmadığını, en son lisede yatılı okulda iken bir müsamerede eline tahta kılıç aldığını ve bundan nefret ettiğini söylemişti. Şimdi okuyoruz ki AG de aynen benzer moraliteye sahip birisi. Yani pasifist. Ben kendisini komünist sanırdım, çünkü o zamanlarda aykırı olmakla, sisteme karşı durmakla komünist olmak sanki aynı şeylerdi. Halbuki değilmiş... Zaten babası Rusyadaki komünist rejimden kaçmış, ama İspanya iç harbinde de faşistlere karşı çarpışmış birisi, yani anarşist in teki... Şimdi öğreniyorum ki babası gibi Grothendieck de tam bir **anarşist** miş!

Pragda **Vaclav Havel** e “*gençken olsun sizin hiç solcu, komünist bir eğiliminiz olmadımı?*” soruma: “*hayatımda hiç bir zaman ben bir komünist olmadım*” demişti.

Aristokrasiden gelen bu adam elbette bütün hayatını kominizme karşı savaşmaya adanmış olacak, ve sonunda kazandı. **Gorbachev** den önce Havel

Avrupada kominizmi bitirmiştir.

Notices makalelerinin sonlarına geliyorum.. 940- 41 sayfaları okurken tuhaf oluyorum, içim burkuluyor.... içimde hüznün beliriyor...

Şimdi arkadaşlar

AG nin bu hayatı nedir?

bir film mi? tiyatro mu?

Bu bir drama mı?

şurası muhakkak ki bu bir komedi değil...

Bethoven son nefesinde

'komedi bitti'

demiş.

Grothendieck, Bach ın yanında Beethoven de dinlermiş.

Shourik (AG) in “*peygamberler*” listesinde hiç bir müzisyen dahinin olmaması, hiç bayan olmaması kadar ilginç. Örneğin, neden Mozart yok, Beethoven yok, Mother Theresa yok? Sonra alman nobel ci Dr. Albert Schweitzer yok, Einstein de yok..?

AG nin ki mutlu yaşanmış bir hayat mı?

Kolay yaşanmış bir hayat mı? (hiç sanmıyorum).

Yunus da Allah a erişmek için bütün hayatını adamadımı?

AG de sonunda Allah ı buldugunu mu iddia ediyor?

Cenazeye giden kendi ölüsüne ağlarmış misali, Notices yazıları beni fena halde vurdu arkadaşlar...

Yazılmakta olan o 3 ciltlik kitabı ben okuyabilecekmiyim? (birinciye

bitirdim, hala etkisindeyim, hala hazmetmeye çalışıyorum).

AG nin hayatının başlangıcı ne kadar olağan dışı ise bitimi de o derece hüznü olacak gibi gözüküyor bana.

Dayanabilecekmiyim.... Allyn Jackson un yazısının son paragrafları da beni fena sarstı...

Açıkcası, ben bu hikayenin sonunu bilmek istemiyorum....

y.a.

AG, 13 Kasım 2014 de 86 yaşında öldü...

.....

Algebraic Geometry ve Alexander Grothendieck

AG ve **AG** Ne güzel ve yerinde bir tesadüf, (gözleyen: Mesut Şahin)

Bilhassa sırfi matematikte kariyer yapıyor veya yapacak genç arkadaşlara şu yazıyı okumların candan öneririm:

"Reminiscences of Grothendieck and His School"

AMS Notices October 2010, sayfa:1106 - 1115

Kişisel notlarım:

Kendimi, yaşadığım 60 lı (İstanbul İTÜ - Ankara ODTÜ) ve 70 li (Caltech - Stanford - Berkeley) yıllarından dolayı çok şanslı sayıyorum.

Bugünlerdeki moda (ertuğrul özkök e) uyarak: “çok şükrediyorum...”

Grothendieck le ilgili o satırlarda kendi hayatımdan da o kadar çok şeyler buluyorum ki:

Chairman Mao Tse Tung dan tutun da Fizikçi Richard Feynman a (Mayıs 1968 sonrası)

IHES in seminer odalarından tutun da arkasındaki ormanlarına,

Deligne den Hartshorn a,

Alexander ı sevmediği gibi

ben den de hiç hoşlanmamış Belçikalı Nicholas Kuiper e

Cartier den Quillen e, Kleiman a kadar,

Chern den Atiyah a...
bunlar 70 lerin ilk yarısında
tam da benim berkeley - öğrencilik yıllarımda
matematiği müthiş bir ivme ile uçuran insanlar.
Atiyah - Singer Index Teoremi
Pontryagin ve Chern , Chern - Simons Classes
Hirzebruch, Serre
paris - boston - berkeley
Hirzebruch Bonn dan
Atiyah Oxford dan,
ama o zamanlar Singer in yakınında Harvard dalar.
Sayfa 1113 de bahsedilen Grothendieck - Langlands bağlantısına ilk 1972
de Corvallis/Oregonda bizim de bulduğumuz konferans da işaret edilmisti.
O kadar çok hatıralar akla getiriyor ki bu yazı bende
sanki 1970 ler matematik film şeridi gibi geçiyor gözlerimin önünden.

Ama bu yazıyı okurken aklıma takılan hep O,
Büyük İskender, Grothendieck in bugünkü hikayesi...
Adam hala kayıp... kimse nerde olduğunu bilmiyor...
Pirene dağlarında olduğu sanılıyor.

Kilyos köyünde evimin etrafında pek çok kedi ve köpek yaşar,
bazıları yaşlanınca ortadan kaybolurlar,
ölülerini bize göstermezler.
Yaşlanıp zayıflayınca düşmanı köpekler ona boğazından saldırmışlar olmalı,
karlı bir günde sokak kopeğim Foks u, (Atatürkün de köpeğinin ismidir)
kanlar içinde ormana doğru giderken görmüş,
ardından yalvarırcasına seslenmişim geri dönmesi için,
dönüp bakmamıştı bile.
Halbuki önceleri benim kokumu bir km den alır ve koşar beni karşılardı.
Sonradan öğrendim: Asil hayvanlar ölülerini sahiplerine göstermezlermiş.
Komşumun bir kedisi de ihtiyarladığında benzer şekilde kaybolmuştu.
O kediye filozof ismini takmıştık.
Sanki düşünen bir insan gibiydi,
Ağır, vakur ve aristokrat birisiydi.
Sonunu görmediğim için
anısı bende hep öyle kaldı.

Son olarak da Çeşme de Zeytunka isimli kedimiz ölüsünü bize göstermedi,

aldı başını çekti gitti.

Bu arada, Grothendieck de zeytin ağacını çok severmiş,
mütevazi olduğu, uzun yaşadığı, dayanıklı olduğu ve
içinde çok güneş ve hayat sakladığı içinmiş.
Benim de Kilyos da bahçemde var bir tane,
matematikçilerin yolu birmiş misali,
ilhan İkeda da kendi bahçesine dikmiş bir tane.
Geçen sene benim ağaç bir kilo zeytin verdi.
Google dan bakıp bilimsel bir şekilde salamura yatırdık
ama ne hikmet ki tutturamadık.
Demek ki taş yerinde ağırdır misali,
zeytini de Ege de dikmeli.

Şu an ege de benim 100 tane zeyting ağacım var.. gelde zeytinleri topla..!

Kitap okumaya vakti olmazmış Grothendieck'in,
(bir günde var sadece 24 saat),
ama Bach ve Beethoven'in son quartetlerini dinlemeyi severmiş.

Serre bir defasınd Grothendieck için "*IHES de günde 25-26 saat durmadan çalışırdı*" demiş. Bizim Ali Nesin de öyledir...

Grothendieck in 2,000 sayfalık "*Récoltes et Semailles*" (Reaping and Sowing : Hasat ve Ekin, ne ekersen onu biçersin.....) yazısı için bazı matematikçiler:

"*işde AG nin delirdiğinin kendi ağzından ispatı*" derlerken okuyan bazı non-matematikçiler için bu yazılar hayatın damarına parmak basan bir anıtmış...

Bizde ruscasından okuyan birisi var (Valentyna) ve bu kitap için bana şunları söylüyor:

"Hayatın nasıl yaşanmasının gerektiğini en güzel bir şekilde anlatan emsalsiz büyük bir anıt.

Ben hiç bir yazıdan daha önce bu kadar güç almadım.

İnsanı, tabiatı, Tanrı yı bu kadar çıplak görebilmiş başka birisini ben bilmiyorum.

Dostoyevski, Lermontov, Chekhov, Tolstoy, Pushkin, Mayakovsky, hepsini okudum ama hiç birisi AG nin yazdıkları kadar benim kafamı çevirememiştir."

Ayrıca, bu 2 bin sayfada AG kendi iç dünyasını, yaşadığı acıları ve başkalarıyla yaşadığı deneyimleri, çok acı bir şekilde anlatıyormuş. İçindeki çocukla Tanrıyı konuşturuyormuş.

Kitaptan bazı bölüm başlıkları ve bazı temalar:

- Galois nın geride bıraktığı zenginlik.(AG ölümden korkmuyor ve yazısında Galois ile kader birliği içinde olduğunu hissettiriyormuş).
- Yalnızlık benim için düşman değil bilakis en iyi dost. Yalnızlıktan ayrıldığı anda bütün ruhumla ona geri dönmek istiyorum.
- Korku nun nasıl matematiğe girdiği,
- Chevalley ile buluşmalar ve O na olan hayranlık.
- Yanlışlarım, içimdeki korkular,
- Doğumdan gelen korkular, hayatta edinilen korkular.
- Tanrı nın yanlışlıkları
- Ekilen tohumlardan ne çıkacağıının bilinmemesi,
- iki yüzlü insanlar,
- çamur gölünde batan insanlar
- kirliliklere bulanmış üsttekiler
- Bu dünyaya gelmiş olmanın pişmanlığı,
- sevgi dünyası
- savaşız dünya
- Bourbaki karşıtlığı
- elveda diyecek dost yok, meğerse hepsi yabancı imiş,
- elveda yabancılar
- Toplanmamış (buğday) ekinlerleri
- öğretmen ve öğrenciler
- öğrencilere verilen onca şeylerden geri gelen hiç bir şey yok!
- Dürüstlük
- Savaş karşıtlığı
- Matematik de Etik
- Su üstüne çıkan kirler
- Tutkularım
- Tutku ve Sanat
- Meditasyon
- Hayata hayranlık

- Çocuklar
- Geri dönüş ve yenilenmek
- Yasak Elma (Adem-Havva)
- Tek oyuncu
- Spor olarak Matematik
- İçimdeki Tanrı
- İçimdeki Sır
- Sonsuzluk

Bu belgenin orijinal fransızcası, rusca ve ispanyolca tercümeleri internette var ama ingilizcesi yok, bence kasıtlı olarak yok!
(çok fakir olduğunu ve mezarlıklarda yaşadığını iddia eden) garip birisi, **Dr. Roy Lisker**, kendi ingilizce tercümesini para karşılığı internette satıyor...ben satın aldım ve okudum. Fakat 2,000 sayfanın tamamı değil, çok az bir kısmı.

Benim anladığım, rusca dilinin derinlik ve zenginliği de katılınca, bu 2,000 sayfanın rusca tercümesi acaip bir eser haline gelmiş. Rusca tercümeyi Y. Friedman ve M. Finkelberg yapmışlar ve kitap olarak bastırıp anne ve babalarına ithaf etmişler...

"Bu yazıları ruscasından okurken insanın sarsılmaması ve göz yaşlarına boğulmaması imkansız" diyor Valentyna...

Bu nedenden olsa gerek, rusca tercümesinde 50 paragraflık, AG in kendi ölümü ve cenazesini anlattığı kısım, yayınlanmamış... (Mozart ın Requemi...)

AG nin kendisini en çok sorguladığı husus da, kendi sorularının başkaları için bir mana ifade edip etmediği imiş. Zaten ağlatan kısımlar da bu gibi kendi kendisine acımasızca sorduğu soruların saflığı, samimiliği, çocuksuluğu ve ağırlığı imiş....

.....
Valentin Poenaru nun anılarından başlayalım:

Siz "**Kafkas Esiri**" (Kafkaskaya Plenitsa) isimli Rus filmi hiç seyrettiniz mi? Daha ziyade TRT 2 de arada bir tekrarlanır bu klasik. Kaçırmayın!

O filmde çok güzel bir Eşek vardır, bir de yaz tatilini akrabasında geçirmek için küçük bir kasabaya giden çok güzel üniversite öğrencisi bir kız, artı bir de kalın cam gözlüklü, **Alexander** isimli, genç üniversite öğrencisi. Kafkasya ya antropolojik araştırmalar yapmaya o Eşek sırtında giden gencin filmdeki ismi **Shourik** (Şurik) olarak geçer. Safdır, çok iyi niyetlidir, biraz da bizim Şaban gibidir, yani İnek Şaban, Kemal Sunal. Ben Şurik ismini bu şekilde şabanımsı bildiğimden, aslen Romanyalı Valentin Poenru nun Alexander Grothendieck için “*Benim Shourikim* “ demesini önce biraz yadırgamıştım, daha sonra öğrendim ki Rusca da Alexander lara Shourik de deniliyormuş, fakat bu filmden sonra her Alexander da kendisine Shourik denilmesini kabul etmiyor hatta tepki gösterebiliyormuş, (film de Shourik bizim Şaban gibi biraz “salakca” ama aslında bizim Şaban gibi kendine has özel tarafları olan birisi, yani hiç de aptal değil, sadece çok saf ve iyi niyetli). Ama yine de şurası doğruymuş ki, senin Alexander isimli bir arkadaşın varsa ve sen ona kendini kardeşinden daha da yakın hissediyorsan, o Alexander a sen Shourik diye hitap edebiliyormuşsun, ve o zaman aptal manasına gelmiyor, bilakis can-yoldaşım anlamına geliyormuş. Demek ki Grothendieck le Valentin Poenru nun dostlukları kardeşlikten de ilerdeymiş. Ben ise hala nasıl ki Şaban denince Kemal Sunalı anımsar ve gülümserim, Şurik ismini duyunca da filmdeki o Rus genci hatırlar ve gülümserim. Şaban gibi Şurik in de pek çok komedi filmleri var. Nasıl ki senede bir kac defa bazı Şaban filmlerini seyrederim, (Düttürü Dünya, Kapıcılar Kralı, Öğretmen, Çöpçüler Kralı, Davacı, Kiracı), benzer şekilde Kafkas Esiri dahil bir kaç Şurik komedisini de ara sıra seyrederim. Rusca bilmem ama ben bütün Şurik filmlerini anlarım...

Şimdi gelelim, Grothendieck, Alexander (The Great) yazımıza:

Ben de Notices yazılarında isimleri geçen Grothendieck dahil pek çok matematikçiye bir şekilde teğet geçtim. Hafızamı kaybetmeden bu teğetleri kendim için kaydedeyim istedim. İsteyen de okusun., (beğenmeyen için Delete tuşu her an ekranda mevcuttur).

AG hakkında yazılmakta olan 3 ciltlik kitabı sabırsızlıkla bekliyorum. Birinci cildini okudum, ve sarsıldım. Birinci cilt babası, annesi ve çocukluğu hakkında. Acı demek kafi gelmez, çok acı...! Benim için daha da acısı kendi çocukluğumla paralelliklerin olması. Babasız büyüme, anneden ayrı kalma gibi. Ben daha enteresan, daha garip, daha olağan dışı ve acaip bir hayat düşünemiyorum...sonunda da bu kadar hüznün ve esrarengizlik dolu bir

yaşam... ve bu kişi asrın en büyük matematikçisi oluyor, sonra da herşeyi tepip, inkar edip, lanetleyip, arkada bırakıp dağlara çıkıyor...

Şu dünyanın küçüklüğüne bakarmısınız: O senenin ilk baharında biz 3 türk (ben, rahmetli hüseyin ve ersan) Kaliforniyanın ortasındaki *Death Valley* i ziyaret ediyorduk. Türkçe konuştuğumuzu duyan birisi yanımıza geldi. Meğerse yanındaki eşiyile birlikte bizim Rize ilinin ücra köşelerinde geçmişte barış gönüllüsü olarak çalışmışlar ve Rize aksanıyla hala Türkçe konuşabiliyorlar. Rize nireee Death Valley nire?... Benim Parise gideceğimi duyunca orada yaşayan ve UN de çalışan Nükleer Fizikçi kardeşinde misafir kalabileceğimi söylemişti. Paris de ilk iki haftayı bu şekilde kurtarmış olduk.

devam edecek...

Serre de, **Ruelle** de bence doğru teşhis koymuşlar AG nin neden matematigi terkettiği sorusuna.